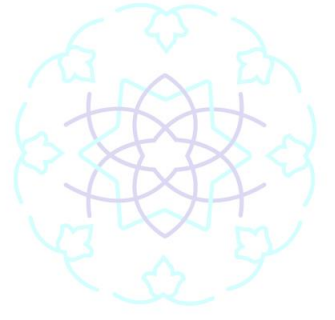

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

Ss. / Pp. 84-121

REAKTİF İLETİŞİMİN DİJİTAL RETORİĞİ: SAĞLIK BAKANI FAHRETTİN KOCA'NIN KORONAVİRÜS SALGININA İLİŞKİN KAMUOYU BİLGİLENDİRME STRATEJİLERİ

Özge DELEN¹

Özet

Covid-19 kaynağı tam anlamıyla bilinmemekle beraber 31 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei eyaletine bağlı Wuhan kentinde görülmeye başlanan bir üst solunum yolu virüsüdür. Kişiden kişiye temas yoluyla bulaşan bu hastalık dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de bir kriz ortamına sebebiyet vermiştir. Sürecin seyrinin sorumluluklarını üstlenmek, kitlelerin endişe ve panik hallerini önlemek amacıyla Koca'nın söylemlerinin retorik sanatıyla ilişkisi ve sunduğu argümanların tipleri ele alınacaktır.

Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın pandemi süresince Instagram üzerinden, krize ilişkin iletişim stratejileri bağlamında proaktif ve reaktif çalışmaları bulunmaktadır. Çalışma özelinde reaktif çalışmaların söylemleri incelenecektir. Bakan tarafından yürütülen reaktif çalışmaların bilimsel, mantığa uygun ve sayısal verilere dayanan bir yapı içerisinde oluşturulması beklenmektedir.

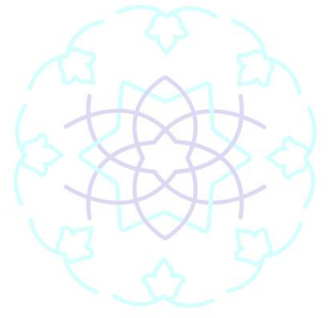
Covid-19 kriz sürecinde salgının seyrini kontrol altına almak amacıyla Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın kamuoyunu bilgilendirirken Aristo'nun retorik bileşenleri doğrultusunda, kamuoyunu ikna ederken virüsün 3 pik noktasına eriştiği dönemlerdeki Instagram gönderilerinde/söylemlerinde çoğunlukla hangi bileşene başvurduğunun araştırılması amaçlanmıştır. İkna sürecinde logos bileşeninin kullanılması beklenmektedir. Bu beklentinin temel sebebi; pandemiyle ilgili çoğunlukla sayısal veriler, gerçekler, bilimsel bilgiler üzerine kurulu olmasıyla alakalıdır. Çalışma bağlamında Fahrettin Koca'nın Instagram

¹ Sorumlu Yazar, Arş. Gör., İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi, ozge.delen@inonu.edu.tr

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

gönderilerinde/söylemlerinde var olan ibarelerin temellendirilmesi, kanıtlanması için kullanılan Habermas'ın argümantasyon tipleri doğrultusunda incelenecektir. Çalışmada içerik analizi yöntemi ve sosyal medya-eleştirel söylem çözümlemesi yönetimi kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Koronavirüs, Salgın, Instagram, Retorik, Reaktif İletişim

DIGITAL RHETORIC OF REACTIVE COMMUNICATION: MINISTER OF HEALTH FAHRETTİN KOCA'S PUBLIC INFORMATION STRATEGIES ON THE CORONAVIRUS PANDEMIC HEALTH

Abstract

Covid-19 is an upper respiratory tract virus that emerged in Wuhan, China on December 31, 2019 although it's origin is unknown. The disease, which is transmitted through person- to- person contact, has caused a crisis environment in our country as well as in the World. In order to assume the responsibilities of the course of the crisis and to prevent people's anxiety and panic, the relationship of Fahrettin Koca's discourses with the art of rhetoric and the types of arguments he present will be handle.

Health Minister Fahrettin Koca has proactive and reactive activities towards the crisis on Instagram during the pandemic. The discourses of reactive studies will be examined within the scope of the study. It is expected that the reactive studies carried out by the Minister of Health will be formed in a structure based on scientific, logical and numerical data.

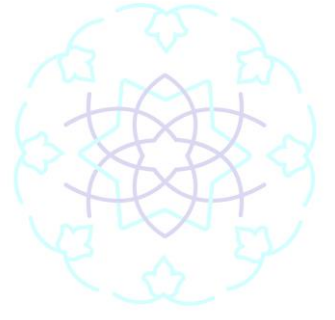
In order to control the course of the epidemic during the Covid-19 crisis, while informing the public, the Minister of Health Fahrettin Koca convinced the public in line with the rhetorical components of Aristotle, while investigating which component he mostly resorted to in the Instagram discourses during the periods when the virus reached it is three peaks. The logos component is expected to be used in the persuasion process. The main reason for his expectation is related to the fact that the pandemic is mostly based on numerical data, facts and scientific information. In context of the study, it will be examined in line with Habermas's argumentation types, which are used to justify the expressions in Fahrettin Koca Instagram discourses.

Key Words: Coronavirus, Pandemic, Instagram, Rhetoric, Reactive Communication

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Giriş

Krizler aniden var olarak hızlı tepki verilmesi gereken örgütlerin varlığını, itibarını ve imajını tehdit eden olaylardır. Mevcut sistemleri çalışmaz hale getiren, sistemin tamamında şaşkınlık ve panik yaratarak ve doğru yönetilmediği durumda olumsuzluklara mal olmaktadır. Bu nedenle örgütlerin krizlerin varlığına dair her zaman bilinçli olması gerekirken kriz gelmeden de kriz yönetim stratejileri geliştirmeleri gerekmektedir. Kimi kriz önceden fark edilemezken kimi krizde önceden fark edilebilir. Krizler risklerden meydana gelir, riskler yönetilebilirse krizler önlenmiş olur. Krizler iyi yönetildiği durumda fırsata çevrilebilirken yanlış yönetildiğinde ise tehdit oluşturmaktadır. Süreç boyunca kurumun varlığını tehdit eden, olumsuz etkileyen tüm etmenler için reaktif iletişim yöntemi kullanılarak faaliyetler üstlenilebilir. Reaktif iletişim olumsuzluklara yanıt veren; örgütün imajını, itibarını onaran bir iletişimsel faaliyet olarak kriz anlarında bir kurtarıcı niteliğindedir.

Covid-19 kaynağı tam anlamıyla bilinmemekle beraber 31 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei eyaletine bağlı Wuhan kentinde görülmeye başlanan bir üst solunum yolu virüsüdür. Kişiden kişiye bulaşabilen bu virüs, sosyal hayattaki yakın sosyal temas nedeniyle hızlı şekilde yayılmıştır. 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın olarak ila edilmiştir. Türkiye'de ise ilk Covid-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde tespit edilmiştir. 1 Nisan 2020 tarihinde Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca Koronavirüs vakalarının tüm Türkiye'ye yayıldığını duyurmuştur. Virüsün ortaya çıktığı ilk andan itibaren Koca tarafından kamuoyuna karşı açık, net, şeffaf şekilde açıklamalar yapılmıştır. Süreç hakkında sürekli güncel bilgiler veren Bakan Koca kamuoyuna karşı güven veren bir imaja sahiptir. Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca virüse dair çalışmalarında yeni medyayı etkin şekilde kullanmaktadır. Bu çalışma bağlamında ise sosyal medya platformlarından biri olan Instagram ele alınacaktır. İlk vakanın ülkemizde görüldüğü günden bu yana, hasta sayısının en üst seviyeye çıktığı belirli dönemler olmuştur. Bu dönemlerde Sağlık Bakanının kamuoyunu bilgilendirirken farklı stratejiler gözettiği, onları ikna ederken söylemlerinde çeşitli tabirler kullandığı bilinmektedir. Virüsün ortaya çıkmasıyla birlikte ülke

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

genelini panik ve korku sarmıştır. Bu bağlamda yönetilmesi gereken bir kriz ortamı oluşmuş ve Bakan Koca'ya büyük sorumluluk yüklenmiştir. Virüsün pik noktaya ulaştığı dönemlerde Instagram üzerinden Bakan Koca'nın kamuoyuna yönelik yaptığı bilgilendirme stratejileri ilk pik noktası 11-18 Nisan 2020 ikinci pik noktası 10-17 Aralık 2020, üçüncü pik dönemi 06-16 Nisan 2021 tarihlerindeki gönderiler üzerinden değerlendirilmeye alınmıştır.

Krizler bir kurumun, yapının ya da kuruluşun varlığını tehdit eden olumsuzluk içeren ve acil müdahale edilmesi gereken durumlarıdır. Koronavirüs salgını ile birlikte çalışma özelinde ülkemizde bir kriz ortamı oluşmuştur. Var olan krizin en az hasar ile atlatılması kitlelerin konuya ilişkin olarak planlanmasını ve kontrolün sağlanmasını gerektirmiştir. Bir toplumun, grubun ya da bireyin çıkar sahipleri tarafından kendi istek, arzu ve hedeflerine yönelik yönlendirilmesi, kontrol altına alınması manipülasyonu içermektedir.

Sürecin sorumlusu Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın kamuoyuna hitabı esnasında söylemlerini krizin sektörü olan sağlık sektörüne uygun olarak bilimsel tabirler, sayısal ifadeler ve mantığa uygun didaktik bir dil ile gerçekleştirmesi beklenirken, söylemlerinin incelenmesi sonucunda daha çok duygulara, manipülasyona ve coşkulu bir dil yapısına başvurduğu görülmektedir. Bu bağlamda sebebinin merak edildiği bu durum çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Çalışmada koronavirüs salgını ile ülkemiz özelinde mevcut kriz ortamına ilişkin kamuoyunda etki yaratmak ve onları pandeminin olumlu yönde seyretmesi amacıyla yönlendirmek, bilgilendirmek amacıyla Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Instagram üzerinden geliştirdiği söylemlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu incelemelerin temel amacı, Bakan tarafından virüsün 3 kez pik noktasına eriştiği tarihlerde geliştirilen söylemlere ilişkin; Aristo'nun retorik sanatının unsurlarının, Habermas'ın argümantasyon biçimlerinin, dilin yapısının, kapsam yapısının ve kip yapısının ele alınarak kamuoyunda nasıl bir etkinin oluşturulmak istendiğinin sonucuna varmaktır.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

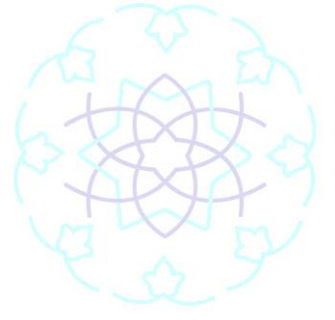
Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Kitlelerin ve ülkenin içinde bulunduğu salgın sebebiyle var olan kriz ortamından az hasra ile sıyrılmasını sağlamak aynı zamanda sürecinin hakimiyetini elinde bulundurmak isteyen Koca'nın söylemleri incelenmeye değer görülmüştür.

Bu çalışmada; kriz, kriz yönetimi ve iletişimi, Bakan Koca'nın Instagram gönderileri üzerinden kamuoyuna hitap etme tarzı, retorik gibi önemli noktaları açıklanmaya çalışılarak kriz iletişimine nasıl yön verildiği ortaya koyulacaktır. Böylece Covid-19 küresel salgını süresince 3 pik noktası bağlamında (11-18 Nisan 2020, 10-17 Aralık 2020, 06-16 Nisan 2021) Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanının Instagram üzerinden yürüttüğü kriz iletişimi çalışmalarında kamuoyunu bilgilendirirken Aristo'nun retorik unsurlarını nasıl kullandığının ve krizin nasıl yönetildiğini ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışma da söylem analizi yöntemi kullanılacaktır.

Kavramsal Çerçeve

Krizin Reaktif İletişimselliği

Örgütlerin krizle karşılaşması hızlı bir değişim sürecinin sonucudur. Kriz süreci, yakın zaman dilimleriyle birbirini takip eden, bazen de aynı zamanda oluşan aşamalardan geçerek örgütü etkilemektedir. (Can, 1997: 314). Kriz sürecinin kendi içerisinde aşamaları bulunmaktadır. Kriz uyarılarının algılanması ve hareketsizlik (kriz öncesi), kriz dönemi, çözülme dönemi(kriz sonrası) olarak tanımlanmaktadır. Kriz süresince örgütler krize karşı hızlı karşılık vermeli ve aynı zamanda hazırlıklı olmalıdırlar. Tack' a (1994) göre kriz ortaya çıktığında yapılması gereken ilk şey krizin boyutlarının belirlenmesidir. Kriz ortaya çıktığında kriz yönetim ekibi önce durumun boyutlarını saptamak zorundadır. Zamanında ve yerinde sorular sormak çoğunlukla sorunun çözümünde kilit rol oynar (Tack, 1994: 16). Saptanan boyutlar sonucunda krize yönelik reaktif çalışmalar yapılmaktadır. Reaktif iletişime sebep olan kriz, genellikle sarsıcı ve olumsuz algıya yol açabilecek şiddettedir. Buna önlemeye yönelik de işletmeler, reaktif iletişimden yararlanmaktadırlar. Yaşanan olaylara tepki vermek üzere kurulu olan reaktif iletişim daha önceden hazırlanmış bir plan olmadığı için, gerçekleşmiş olaya tepki verme süresi belli değildir.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Bu durum hedef kitleye spekülasyon yapma, olaydan kurumun istemediği ve zarar göreceği çıkarımlar yapma fırsatı verir. Bu bağlamda örgütler krize karşı açıklama yaparken erken davranarak krizi yönetebilirler. *İstenmeyen yorumları denetlemek, firmanın tehlike altına giren imaj ve itibarını koruyacak yöntem ve yaklaşımları belirlemek ve öte yandan farklı hedef kitlelerle farklı şekilde yapıcı iletişime geçmek ancak reaktif iletişim ile mümkün olacaktır* (Yazıcı,2010).

Krize karşı savunmasını yapan örgütler reaktif iletişimden yararlanmaktadırlar. Reaktif iletişim bilindiği üzere genellikle olumsuz durumlarla ilgilenen ve savunmacı bir yapıyı benimseyen yaklaşımdır. Örgütler kriz dönemlerinde krizden etkilenmemeyi veya en az hasarla krizden kurtulmayı amaçlarlar. Kriz dönemleri doğru yönetilmeye mahkumdur aksine örgütlerin imajını ve itibarı zarar görecektir. Bu bağlamda örgütler imajlarını ve itibarlarını korumak amacıyla reaktif iletişimden yararlanırlar. Reaktif iletişim kuruluşun adını onarmak, örgütün durumunu korumak için çaba sarf etmektedir. Keza kriz anına yoğunlaşan, ilgili kişilerde meydana gelen manevi zararları onaran ve mümkün olduğu ölçüde aynı durumların tekrarlanmaması için önlemler alan bir iletişim sürecidir.

Reaktif iletişim, proaktif iletişime göre daha karmaşık bir süreci içermektedir. Yani örgütler reaktif iletişimi mevcut krizi hasarsız ve başarılı bir şekilde atlatabilmek gayesiyle birden fazla fonksiyonu ile kullanılmaktadırlar.

Reaktif iletişim sürecinde, yanlış bilgi önlenmeye çalışılır ve konu hakkında hedef kitleye bilgi vermekle yetinilmektedir. Bu çalışma bağlamında da Sağlık Bakanı Fahrettin Kocanın günümüz covid-19 salgınında, sosyal medya platformu Instagram üzerinden virüsün pik dönemlerine denk gelen zaman süresince paylaşmış olduğu gönderiler/söylemler ele alınarak; pandemi sürecinin bir kriz olarak etki etmesi ile birlikte kamuoyunu söylemleriyle bilgilendirme stratejileri Aristo'nun ikna bileşenleri çerçevesinde ele alınacaktır.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

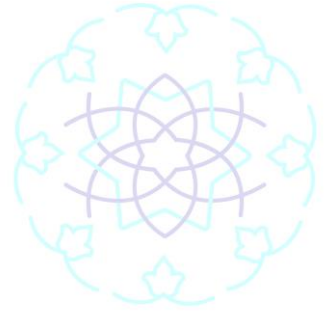
Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Reaktif İletişimin Retoriği

Dünyanın en eski disiplinlerinden biri olma sıfatıyla retorik, karşıdaki kişiyi kendi çıkarları doğrultusunda ikna etmek uğruna güzel konuşma çabasıdır ve ikna sanatı olarak retoriğin doğuş dönemlerindeki amacı, toplumsal yaşamda rol üstlenen konuşma şekillerini, muhatabını etkileyecek şekilde, önceden planlayarak etkili bir sunuma dönüştürmektir (Tepebaşı, 2016: 16'dan akt. Başarır, 2016). Nitekim Aristo da retoriği “belli bir durumda elde var olan inandırma yollarını kullanma yetisi” şeklinde tanımlayarak; adli, törensel ve politik olmak üzere üç kategoride sunmaktadır.

Kurumlarda özellikle kriz durumlarında karşı stratejiler geliştirilir ve savunma durumu ortaya çıkar. Savunma ise kurumun, düşünce yapısı ve eylemleri için zorunlu bir durumdur.

Böylece Sağlık Bakanlığı tarafından kamuoyu bilgilendirilirken kriz yönetim sürecinin seyrine istedikleri gibi yön vermek amacıyla, kitleler ikna edilmeli ve koyulan tüm kurallara uyum gösterilmelidir. Bu ikna sürecinde kriz ortamı olduğundan ötürü reaktif iletişim çalışmaları yapılmaktadır. Sürece hakim olan, savunan ve salgına karşı tüm yetkinliğini elinde bulunduran Bakan koca tarafından, Aristo'nun ikna bileşenleri doğrultusunda söylemleri analiz edilecektir.

Ethos

Aristo (2008: 38) bazı yazarlarca konuşmacının gösterdiği kişisel iyiliğin onun inandırma gücüne bir şey katmadığı düşüncesinin yanlışlığını dile getirmektedir bilakis konuşmacının karakterinin ikna için en etkili inandırma yolu olduğunu söylemektedir. Böylelikle retorik bir konuşmada, konuşmacı öncelikle ethosu sunarak başlamalıdır. İkna bileşenlerinden olan ethos kaynağı güvenilirliği olarak da bilinmektedir. Bu sebepten dolayı Fahrettin Koca kamuoyunun gözünde, güven verici bir karakter taşıdığına yönelik çıkarım yapmaları için bu yönde söylemler geliştirmektedir.

Bakanın konuşmalarında kendisinin, yönetimin, ideolojisinin karakterini yansıtan ifadeler, kendisinin veya Bakanlığın gerçekleştirdikleri başarılarından bahsetmesi, konuştuğu konu

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

üzerinde tecrübe sahibi olduğunu belirtmesi, konuşmanın gerçekleştiği yere ve zamana uygun kelime seçimleri, bahsettiği her konuyla ilgili olarak karakteristik olarak ilerleyiş sağlaması, dürüst tavır takındığını vurgulama vb. uygulamalar ethos bileşeni üzerinden ikna etme çabasının birer ürünüdür. Yani Sağlık Bakanının kamuoyunu salgın süresince kurallar, faaliyetler, mevcut durum bilgilendirmesi gibi konularda ikna ederken kullandığı bileşenlerden biri olan ethos kavramı kendi kimliği ve güvenilir bir karakter olarak belli bir imaja sahip olmasından geçmektedir. Kendisinden emin, sürece hakim ve dürüst şekilde insanlara doğruyu sunarak itibar kazanmıştır. Instagram söylemlerinde kamuoyunu ikna ederken gönderilerinde kendi fotoğraflarının ön planda olması örneği verilebilir. Ayrıca kaynağın güvenilir olmasıyla ilişkin olan ethos kavramı salgın sürecindeki Koca'nın kimliği ile örtüşmektedir. Kitleler Koca'nın gönderilerini/söylemlerini takip ederek çoğu hareketine yön vermektedir. Koca'nın kitlelerde oluşturduğu güven hissi, kendisinin de koyulan kurallara uyuyor olmasıyla alakalı olabilmektedir. Maske kullanımına özen göstererek, ilk aşığı olan kişiler arasındadır. Bu göstergelerden etkilenen ve Bakana karşı iyi niyet ve anlayış besleyen, ona güvenen kitleler söz konusudur. Doğru- iyi tavırlar ile kitlelere karşı güven aşılıyor otorite kuran bir Sağlık Bakanı imajı oluşturulmuştur.

Pathos

Pathos duygusal çekiciliklerin adıdır ve dinleyicinin psikolojik ve duygusal yanlarına bağlı olarak durumları anlamlandırmasının üzerinde durur. Aristo (2008: 38), mutlu ve dostluk duygularıyla dolu olduğumuz zamanlardaki yargılarımızın, sıkıntı içinde ve düşmanlık duygularıyla dolu olduğumuz zamanlardakilerle farklılığından yola çıkarak, bir konuşmada coşkular harekete geçirilmişse inandırmanın dinleyicilerden de gelebileceğini bildirmektedir. (Başarır,2016)

Pathos dinleyiciyi belirli bir duygusal kalıba sokup belli bir ruh haline bürümektedir. Duygusal olarak hisler üzerine yoğunlaşmış ikna edilecek kitleler üzerinde duygusal bağlılık kurulmaktadır. Bu duygusal bağ gönderici tarafından alıcıya hissettirilip aralarında duygusal bir bağ kurulmasıyla var olur. Ethostan farklı olarak durağan değildir.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Konuşma sırasında kinlerin ortaya konulması, öfke barındıran nitelermeler, hamaset uyandıracak tabirler ya da neşe doğuracak söylemler, beraberlik vurgulayan ifadeler, destekçilerin çokluğunu dile getiren betimlemeler vb. uygulamalar pathos bileşeni içerisinde değerlendirilebilir. (Yüksel,2005: 22 akt. Başarı,2016).

Covid-19 süresince Fahrettin Koca'nın Instagramdaki söylemlerinde kitlelerin duygularına hislerine hitap eden, onları duygusal olarak etkilemeyi isteyen ve bu bağlamda yönlendirmeyi içeren tabirlere yer verilmiştir. Pathos bağlamında çoğunlukla aile, sağlık, mutluluk, ferahlık, umutlu günler gibi psikolojik olarak rahatlatan ve tedbirlere uyararak mutlu olunacağını, eski sağlıklı günlere kavuşulacağını vurgulayan söylemler vardır. Tedbirler göz ardı edilirse aile fertlerinden kronik rahatsızlığı olan bireylerin risk altında oluşu, onların hayati olarak risk taşıdığı, ölüm, yoğun bakım, entübe gibi kavramlar ile duyguları harekete geçirerek kitleler ikna edilmektedir. İnsanların zaaflarına yönelik, ailesine karşı olan düşkünlükleri ve onları kaybetme korkuları kullanılmaktadır. Covid-19 pandemi sürecinin sağlık sektörü olmasından yola çıkılacak olunursa kullanılması beklenen retorik unsuru logosdur. Çünkü logos bilimsel ibareleri, bilimi, sayısal verileri ve kanıtları içermektedir. Ancak çalışma bağlamında ele alınan virüsün 3 pik döneminde de söylemlerin çoğu pathos içerikli olarak kişilerin duygu ve hissiyatlarına yönelik hazırlanmıştır.

Logos

Retorik açıdan logos, iknada yer alan insanların, mantiki yeterlilikleri ile olay ve olgulara mantıklı bakışları ile ilişkili değerlendirilmektedir (Yüksel, 2005: 22 akt. Başarı,2016). Bu ilişki neticesi ile gerçekleşecek bir iknada, inanmanın konuşmanın bizzat kendisi ile gerçekleşeceği söylenmektedir (Aristo, 2008: 38). Bu yönüyle birlikte ne kaynağa yönelik ne de duyguya yönelik bir yaklaşım vardır. Mesajın kendi içinde mantıken kabul görmüş fikirler vardır. İkna sürecinde ethosta kaynak, pathosta dinleyici ön plana çıkarken logosta dikkatler daha çok mesajın yapısına yönelmektedir. Akla uygun aldığı kararlar ile dinleyicinin belleğinde yer edip ve seçmen tarafından reddedilmeden mantıken tasdiklenip kabul edilmesi amaçlanmaktadır.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Buna göre konuşmacının, konuşma esnasında düşüncelerini destekleyecek güçlü materyallere ihtiyaç hissetmesi kaçınılmaz bir gerçekliktir. Bu ihtiyacı karşılayabilmek için ise konuşmacının karşısına kanıtlardan, örneklerden faydalanabileceği bir yöntem çıkacaktır. Verilen örnekler kanıtlar seçmene doğru geleceğinden kolayca kabul edilecektir. Fahrettin Koca'nın günlük vaka tablolarını paylaşırken kitleler üzerinde ikna ve etki oluşturabilmek için mantığa uygun şekilde dataları paylaşmaktadır. Aynı zamanda günlük vakalara dair kitlelere açıklama yapmakta, Instagram gönderilerinde/söylemlerinde mantığa uygun tam olarak hedefin kabul etmesine ilişkin kelimeler kullanılmaktadır.

Böylelikle seçmen ikna olmuş olacaktır. Kitleler güven duyduğu Sağlık Bakanı tarafından aldığı enformasyonları kabul eder ve içselleştirir. Buna göre Bakan Koca'nın açıklamalarda bulunduğu Instagram söylemlerinde rakamsal ifadeler, dün, bugün, geçen hafta gibi karşılaştırılmalı anlatımlar, virüs ile mücadele kapsamında yapılan veya yapılacak faaliyetler logosu ikna bileşeninin özellikleridir. Koca'nın söylemlerinde sıklıkla denk gelmektedir.

Ethos, pathos ve logos bu üç ikna bileşeninden anlaşılacak olan temel düşünce şudur; kişileri ya da grupları ikna edilmek adına bir kişinin ya da grubun karşı gruptaki kişileri etki altına almak, kendi fikir ve hissiyatını aşılacak adına kullandığı ikna yöntemleridir. Bu ikna etme sürecinde duygusal bağlar, rasyonel çekicilikler ve kaynağın güvenilirliği gibi faktörler kullanılarak yapılmaktadır. Bir insanın ikna edilmesi için ya duygusal olarak ya mantık olarak ya da karakteristik olarak yaklaşılması gerekmektedir. Bakan Koca söylemlerinde her 3 bileşene de yer vermiştir.

Mitos

Mitosun ne tür bir anlatı olduğunun belirlenmesinde öncelikle karşılaştırıldığı edebi tür masaldır. Masalların konusunda sıradan, gündelik yaşamı içerisinde ele alınan kişiler söz konusu iken mitoslarda tanrıların yaşamı konu edilmektedir. Mitosun karakterleri doğüstü varlıklar, tanrılar ve kutsal kahramanlar şeklindedir. Eylemler karmaşıktır ancak içerisinde yalan, hile bulunmamaktadır. Sunulacak olan bilgi, söz ya da durumlar planlanmış ve tüketime hazır hale

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

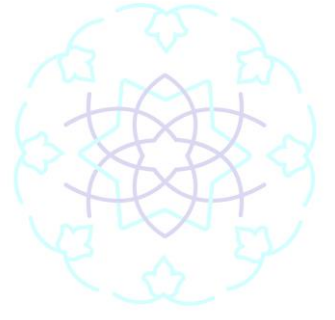
Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

getirilmiş bir metadır. Etöz' e göre bir sözü mitos kılan bildirdiği değil, bildirdiğini söyleme biçimidir. (Etöz,2011)

Mitos bileşeni çalışma bağlamında ele alındığında dijital hikaye anlatıcılığı olarak da ifade edilebilir. Anlatı yapısının var olduğu ve anlatıya dönüştürme yolunun izlendiği bir bileşendir. Covid-19 süresinde Bakan Koca'nın gerek Instagram gönderilerindeki söylemlerinde gerekse kamuoyuna açıklama yaptığı tüm mecralarda kendisi ve bakanlık tarafından hazırlanmış, planlanmış ve halkı duysal anlamda harekete geçiren ifadelere rastlanmaktadır. Virüsü yenen kişilerin bu anlamdaki başarısını destansı bir şekilde överek duygusal anlamların yüklenmesi örneği verilebilir. Ya da sağlık çalışanlarının bu süreçteki payını ve mücadelesini ifade ederken onları kahramanlaştırarak söylemlerde bulunması gibi örnekler verilebilir. Sağlık sektörünü kapsayan bu kriz durumunda Bakan Koca tarafından çoğunlukla bilimsel veriler, sayısal rakamlar, mantık çerçevesi dahilinde (logos) kamuoyunu ikna etme söylemleri beklenirken aksine daha çok duyguları içeren, kişilerin hassas noktalarının duygusal zayıflıklarının üzerine gidilen söylemlere yer verilmiştir.

Reaktif İletişimin Argümantasyonu

Habermas'a göre bir anlatımın rasyonelliği, onun eleştirilebilir ve temellendirilebilir olmasıyla ilişkilidir. (Habermas,2019; 34) Argüman üretme; savunulan olay, durum ya da fikre yönelik deliller oluşturmaktır. Bir bilginin doğruluğunu kanıtlamak ya da yanlışlığını ispat etmek için kanıt sunma tekniğidir. Argümantasyon, konuşmaya katılan tarafların tartışmalı geçerlilik iddialarını konu edindikleri ve argümanlar yoluyla bu iddiaların doğruluğunu kanıtlamaya ya da onları eleştirmeye çalıştıkları konuşma türüdür. (Habermas,2019,45). Argümanlar mutlak doğruyu bulmaktan ziyade, olaylar ve fikirler arasındaki ilişkiyi belirlemek için kullanılır. (Öztürk,2013) Argümantasyonun ortaya çıkışı günlük yaşantımız ile ilişkilidir. İnsanlar günlük yaşamdaki olayları mantıksal olarak belirlemek istediklerinden ötürü bu argümanlara gerek duymuşlardır. Var olan her şeyin temel mantığını kavramayı ve benimsemeyi isteyen insan bu bağlamda içerikler üretmiştir. Reaktif iletişim kriz dönemlerinde kullanılan bir iletişim

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

teknîğidir. Bilindiği üzere tepkisel ve savunucu bir yapısı vardır. Bu bağlamda Covid-19 pandemi süresince kriz ortamı etkili bir şekilde yönetilmeye ihtiyaç duyulan bir süreç olmuştur. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, kamuoyunu yönlendirme ve ikna etme amacı güderek enformasyonlarını sağlam temele dayandırarak, savunduğu fikirlere deliller ve kanıtlar oluşturmaktadır. Koca argüman kullanımını ile bir taraftan mesajın taşınması gereken mantıksal şartları karşılarken bir taraftan da belirli teknik yapılar ve üslup özellikleri sunmaktadır. Örneğin Koca'nın kamuoyunu evde kalmaları, maske kullanımına dikkat etmeleri açısından ikna etmesi gerektiği durumlarda, savını destekleyecek deliller sunarak kişileri ikna etmelidir. Argümantasyon ve ikna arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Aristo konuya ilişkin retorğinde argümantasyon, evrensel bir dinleyici kitlesini ikna etmek için, genelin onayladığı bir konsensüs olarak karakterize etmektedir.

Güdülen amaç doğrultusunda kamuoyunda tutum ve algıyı değiştirmek için retorik kullanımını ve argüman üretimi elzemdir. Bahsi geçen üç unsurdan bilişsel olanı argümantasyon konusuyla en yakın ilişki kuranıdır. (Çalışkan & Poyraz,2018). Bakanın söylemlerinden biri olan evde kal ibaresini destekleyecek ve evde kalmanın neden gerekli olduğunu mantıken oturtup benimsetmesiyle birlikte ikna olacaklardır. Ayrıca argümanlar bir önerenin kendi varsayımında doğru olarak kabul ederek öne sürdüğü geçerlilik iddiasının tartışmaya açılmasına ve böylece öznel görüşlerin nesnel bilgilere dönüştürülmesine yarayan araçlardır. (Habermas,2019, 55). Bakan Fahrettin Koca'nın virüsün 3 kez pik noktaya ulaştığı dönemlerde kamuoyunu bilgilendirme, yönlendirme amacıyla söylemlerindeki argümantasyon biçimleri analiz edilmek üzere ele alınacaktır. Argümantasyon, kuramsal tartışım, pratik tartışım, estetik eleştiri, terapisel eleştiri, açıklayıcı tartışım olarak da gerçekleşir.

Kuramsal Tartışım

Pandemi sürecini hasarsız şekilde atlatabilmek, virüsü kontrol altına alabilmek ve sürece dair yetkinliğini koruyabilmek için Fahrettin Koca; kamuoyunu ikna edebilmek, seçmenin bilişsel yönüne hitap eden bir söylem tasarımı anlayışının yanında, bilişsel alan dışında kalan

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

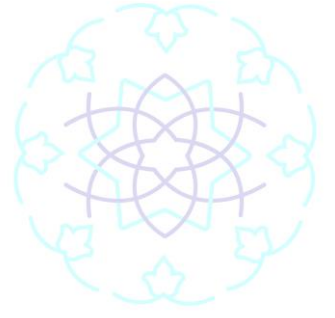
Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

unsurların da gerekli ve hatta zorunlu olduğunu ifade edebiliriz. Argümantasyon biçimlerinden biri olan kuramsal tartışım; bilimsel verileri, rasyonel ifadeleri, akılcı yöntemlerle belirlediği ve hedefe ulaşmada destek olan tüm faktörleri kapsamaktadır. Koca'nın ele alınan Instagram gönderilerinde/söylemlerinde kuramsal tartışım bağlamında sorunsal anlatımları bilişsel ve araçsal şeklindedir. Bu argümantasyon biçiminde çoğunlukla ele alınacak konu ya da durumun somut olan uygulamadaki yeri değil daha çok düşüncedeki yerini ele almaktadır.

Çalışma bağlamında örnek olarak Sağlık Bakanı'nın bilimsel verileri, rakamları, rasyonel ifadeleri kullanarak kamuoyuna yaptığı bilgilendirmeleri verebiliriz. Kriz yönetim sürecinde kamuoyunun manipülasyonu ve denetimi bağlamında enformasyonlar sağlam bir argümantasyon yapısına sahip olmalıdır. Bu argümantasyon biçiminde argümanlar rasyonel, açık, anlaşılır ve bilimsel niteliktedirler. Kitlelerin Bakanın ifadelerine uyum sağlaması davranışlarına yön vermesi ancak Koca'nın söylemlerinin mantıksal olarak kendilerinde kabul gördüğü takdirde mümkün olacaktır. Ele alınan koronavirüsün 3 kez pik noktasına ulaştığı her dönemde söylem/gönderi kamuoyuna enformasyon sunarken mutlaka kendi alt yapısını destekleyecek, ifadelerinin kabulü için deliller sunacak argümanlar içermektedir. Virüsün ilk pik noktasına ulaştığı 11-22 Nisan 2020 tarihleri arasındaki söylemlerin çoğunluğunda kuramsal tartışım argümantasyon biçimi kullanılmıştır. Kriz sürecine henüz hakim olamayan ve neler getireceğini tam olarak kestiremeyen Bakan Koca kamuoyuna bu ilk safhada çoğunlukla sayısal ifadeler, bilimsel veriler ve günlük analizleri açıklayıcı biçimde yaklaşmıştır. Kullanılan dil net, süssüz, duygusuz ve yalındır.

Kuramsal tartışım bilişsel-araçsal anlatımlarda var olan argümantasyon tipidir. Önermelerin, savların doğruluğu, teleolojik eylemlerin etkililiği üzerine yoğunlaşan yapı içermektedir. Önermenin doğru oluşu ve eylemlerin temelinde bir amacın var olduğu bir biçimdir.(Habermas,2019;53)

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Pratik Tartışım

Pratik yaklaşım, bireyin sosyal bir varlık olduğundan hareketle kendisini kuşatan ve şekillendiren her türlü toplumsal faktörün pandemi sürecindeki davranışlarına, takındığı tavırlara etki ettiği iddiasını taşır. İnsan bu kriz sürecinde bir davranışta bulunurken ferdi özelliklerinden çok grup aidiyeti, aile ve arkadaş çevresi, sahip olduğu inanç sistemi, yaşadığı coğrafya gibi değerlerin etkisiyle hareket ederek, kararlarını bu bağlamda vermektedir.

Pratik tartışım genellikle normatif uygunluktur. Sorunsal anlatımları ahlaksal ve pratik üzerinden ilerlemektedir. (Habermas,2019;53) Ele alınan temel savların pratikte uygulamada ne kadar uygulanabildiği üzerine yapılan argümantasyon biçimidir. Önergelerin uygulamadaki yerlerinin normlarla ne kadar uygun oluşu ve pratiğe kurallar doğrultusunda nasıl uyarlanmaya çalışıldığını içermektedir. Kişilerin yaşamını sürdürdüğü toplumsal hayat içerisinde onları denetleyen, çerçeveleyen ve yönlendiren normatif değerleri bulunmaktadır. Çoğunlukla bu değerler dışına çıkılmamakta ve davranışlarını, yaşam stillerini normlara ithafen düzenlemektedirler. Bu argümantasyon modelinde ise söz konusu savın; kitleler tarafından kabul görmesi ve bu savın kabulü için deliller sunmaya, kanıtlamaya ilişkin argümanlarının toplumun normlarına dayandırılması ile ilişkilidir. Bu normlara dayandırılan argümanlar pratikte ne kadar var olabiliyor, pratiğe dökülebiliyor mu gibi sorulara yöneliktir. Çalışma bağlamında Bakan Koca'nın söylemleri için ürettiği argümanların kitlelerde kabulü sağlaması adına pratikte normlara bağlı olarak kullanıldığını görmekteyiz. Sosyal hayatımızı etkileyen koronavirüs kriz sürecinde sosyal normlara ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiştir. Sosyal mesafe kuralı, fiziksel temasın reddedilmesi, sarılmak, tokalaşmak gibi insani davranışların tehlike arz ettiği savunularak normatif yenilikler var edilmiştir. Kitlelerden sosyal mesafeyi korumaları istenirken pratik tartışım bağlamında argümanlar geliştirilerek, söylemler normlara yönelik düzenlenerek deliller ile desteklenmesi ile kitleler tarafından kabul görmesi sağlanmış olacaktır.

Bakanın 3 pik noktası döneminde de Instagram gönderilerinde/söylemlerinde sosyal mesafeyi koruyalım, tedbir ve mesafe hayat kurtarır, evde kal ifadelerini sıklıkla görmekteyiz.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

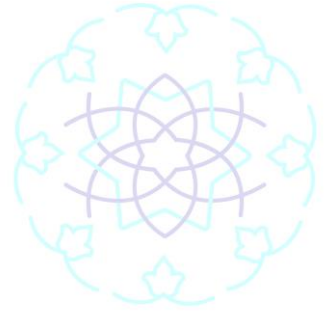
Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Bu ifadeler yeni sosyal normları kapsamaktadır. Pratik tartışım modelinin sorunsal anlatımlarından olan ahlaki normlar vicdani duyguları içermektedir. Kişiler sosyal mesafeye uymazsa şayet sevdiklerini hayatını riske atacağını düşünerek vicdanen rahatsızlık duymakta ve tam da söylemin amacına doğru evde kal ibaresine uyulmaktadır. Kitleler verilen enformasyonu reddetmemektedir çünkü enformasyonun temelleri kanıtların, delillerin ve vicdanın üzerine kuruludur. Böylece evde kal söyleminin Bakan Koca'nın kitleleri ikna ederken ki argümanları pratik tartışıma dayanmış olacaktır.

Estetik Eleştiri

Argümantasyon sayesinde elde edilen bilgileri bireyler arasında nasıl kabul ettireceğimizi veya nasıl kabul edeceğimiz konusunda bizlere yol göstermektedir. (Demir&Haçat, 2018)Argümantasyon tiplerinden biri olan estetik eleştiri biçiminde sorunsal anlatımlar değer biçici, değer standartlarına uygunluğu üzerinedir. (Habermas,2019;53) Var olan temel savın delillere dayandırılarak kitleler üzerinde manipülasyonun sağlanması itibarıyla bu argümantasyon biçiminde sergilenen davranışların belli bir standarda uygun hale getirilmesi üzerine planlanmaktadır. Kitlelerin hal ve hareketleri bu standartlar doğrultusunda değerlendirilir, yorumlanır ve hizaya getirilir. Biçimsel olan ve davranışlara yönelik biçimi eleştirmektedir.Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Instagramdaki gönderilerinde/söylemlerinde kitlelerin davranışları üzerinde değer biçici bir üslup kullandığı görülmektedir.

Çalışma bağlamında örnek üzerinden gidecek olursak gönderilerinde/söylemlerinde maskenin doğru kullanımı ve sosyal mesafedeki 1 metre kuralı örnekleri verilebilir. Kamuoyunun davranışlarına yönelik biçimin eleştirilmesi, maskenin doğru şekilde takılmasının açıklanması ile somutlaştırılabilir. Keza düşünlerde halay çeken, sosyal mesafe kurallarını hiçe sayan kitlelerin davranışlarındaki biçim eleştirilmektedir. Buradaki davranışlarda biçim istenildiği yönde değildir, kişiler sosyal mesafe kurallarını çiğneyerek, kriz yönetim sürecinin sarpa sarmasına meyil vermektedirler. Koca söylemlerinde kitlelerin davranış biçimlerindeki eksiklikleri ifade ederek, onlarda istenilen yönde davranış biçimi için söylemlerini geliştirmekte,

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

kriz yönetim sürecinde bu eksikliklerin geliştirilmesine yönelmektedir. Bu yönelim ile kamuoyu bilgilendirilir ve bu değer biçici ifadelerle onların kriz yönetim sürecindeki istenilen şekilde uyumlu, kurallara/yasalara başkaldırmayan bir profilde olmaları amacına erişmiş olmaktadır.

Terapisel Eleştiri

Bu argümantasyon tipinde savı üreten ve savunan kaynak, dışavurumcu bir üslup benimsemektedir. Kaynak duygularını, iç dünyasını dışa vurarak içten bir tavır benimsemektedir. Habermas'a göre terapisel eleştiri tipinde sorunsal anlatımlar dışavurumcu bir yöntem ile yapılmaktadır. Aynı zamanda dışavurumcuların içtenliğine de temel alınmaktadır. (Habermas,2019;53) Kaynağın ruhunun belli işaret, tasvirler ile somutlaştırılarak, kitleler tarafından algılanabilecek şekilde kendini dışarıya yansıtması şeklinde ifade edilebilir. Terapisel tartışım bağlamında kitlelerde iyileştirme, teskin etme, razı etme amaçları yer almaktadır.

Çalışma doğrultusunda kamuoyuna yönelik geliştirilen gönderilerde/söylemlerde umut verici, sakinleştirici bir ortam oluşturulmaktadır. Oluşturulan bu ortam ile birlikte virüsün 3 pik noktasında da kişilere süreç doğrultusunda ülkemizin diğer ülkelere kıyasen kriz ortamını iyi yönettiği, hastaların sağlığına kavuşması için çok fazla çaba sarf edildiğini, kriz dönemi itibarıyla her şeyin yolunda olduğuna dair mesajlar üretilmiştir. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın; tedbir ve mesafeyi elden bırakmadığımız durumda bizi çok güzel günler bekliyor, aşı teminatı ile ilgili tüm çalışmalar hızlı şekilde ilerliyor, önümüzdeki günlerde özgürlük bizi bekliyor gibi söylemlerinde terapisel eleştiri tipine rastlanmaktadır. Koca'nın kamuoyunu bilgilendirirken argümanlar doğrultusunda ikna etme amacıyla duygulara yöneldiğini, umut verici ifadelerle onları teskin edildiği bilinmektedir. Terapisel anlamlar duyguları içermektedir. Duygulara yönelik söylemler ile kitlelerin daha rahat ikna edilmesiyle birlikte ve mevcut kriz ortamının kontrolünün sağlanması ancak endişesiz, sakin ve korkuya kapılmayan kitleler ile mümkündür. Koca'nın "kısıtlamaları kişisel tedbirlerle destekleyerek başarılı olacağız, birlikte mücadele ederek eski günlere döneceğiz" söylemleri tam anlamıyla kitlelere mantıksal olarak uyduğundan ve benimsendiğinden ötürü itiraz edilememekte birlikte uyum sağlanmaktadır.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Arınma olarak da bilinen katarsis kavramı, Aristoteles'in Poetica adlı yapıtından alınmış bir sözcük olup; yapıtta trajedinin seyirci üzerindeki etkisini anlatılır. Literatürde; ruhun, maneviyatın hem özgürlüğüne hem de tarafsızlığına kavuşturulmasını simgeleyen bir retorik olan katarsis, özünde ruhani başkalaşmayı, arınmayı ve teskin edilmeyi içermektedir. Böylelikle Habermas'ın argümantasyon türlerinden biri olan terapötik eleştiri, katarsis terimi ile bağdaştırılabilir. Her iki kavramda belirli noktalarda duygulara yönelik ruhun arınması, dinginleşmesi ve bu durumlar sonucunda kişilerde belirli bir etkinin oluşturulması amaçlanmaktadır.

Açıklayıcı Tartışım

Simgesel yapıların anlaşılabilirliği veya düzgünlüğü üzerine kurulu olan bir argümantasyon tipidir.(Habermas,2019;53) Açıklayıcı tartışım adı üzerinde olduğu gibi bilinmeyi, fark edilmeyeni açıklamak, izah etmek amacı gütmektedir. Argümantasyonun temeli olan mantiken izah edilme ibaresi bu tartışımda tam olarak kendisini bulabilmektedir. Mevcut savı ifade etmeye, bilinmeyen yönleri ile açıklığa kavuşturmaya yönelik bir yapılanma söz konusudur.

Çalışma bağlamında Bakan Koca'nın virüse dair bilinmeyen her ne varsa bu belirsizliklere ilişkin açıklamalar yaparak kamuoyunu bilgilendirmesi şeklinde tanımlayabiliriz. Kitleler koronavirüs pandemi süresince bilinmeyen birden fazla terim ile karşılaşmıştır. Bu terimler kişilerde güvensizlik endişe ve panik meydana getirmiştir. Endişeye ve paniğe kapılan kitlelerin kriz ortamını daha çıkılmaz hale getirmesi beklenmektedir. Bakan Koca buna ilişkin Instagram gönderilerinde/söylemlerinde sürece hakim olduğunu, başarılı yönettiğini ve her şeyin kontrolü altında olduğunu belirten söylemler kullanmaktadır. Bu söylemlerde açıklayıcı lisan ile bilimsel terimler varsa onların izahı, soyut kavramların somutlaştırılması gibi davranışlar sergilenmektedir.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Yöntem

Bu araştırmanın verilerinin toplanması ve analizinde, birbirlerini tamamlayan kantitatif ve kalitatif iki teknik kullanılmıştır. Araştırma sahasında üretilen söylemin retorliğini taşıyan paylaşımlar, içerikteki baskın kodun sayısal dağılımlarını anlamak amacıyla içerik analizi ve anlamın dilsel hareketlilik içindeki dolaşımını teşhis etmek amacıyla sosyal medya-eleştirel söylem analizi teknikleriyle açıklanmıştır.

İçerik analizi, özellikle interaktif medya içeriklerinin geleneksel medya içeriklerinde olduğu gibi türel bir farklılık gözetilerek açıklanmasında başvurulan yaygın metodolojik yaklaşımlardan biridir. Skalski ve arkadaşları (2017: 201-202), interaktif medya kullanıcılarının aktif rolleri nedeniyle içeriğin üreticisiyle birlikte anlam kazandığını ve yaratım, değiştirme ya da yeniden yaratım sinerjilerinin içeriğin yapısını biçimlendirmede etken olduğuna dair varsayımsal bir görüşü sunarlar. Bu görüş, Fahrettin Koca'nın bu araştırma içindeki söylemsel üretimlerinin yapısını kavramak ve içeriğin biçimlenme süreçlerindeki konuşucu etkisini saptamak için önemlidir. Bu noktada Cole'un (1988: 53), içerik analizini bir tür sözel ve görsel medya içeriklerinin çözümlenme süreci olarak tanımlaması da önemlidir. Çünkü Fahrettin Koca'nın söylemi ürettiği sözel bağlam, aynı zamanda görsel olarak tasarlanan ve okunması gereken bir bağlam olan Instagram'dır. Bu açıdan söylemin çok kipli yapısının sözel ve görsel birlikteliğinde okunması ve içeriği oluşturan metinlerin yapısal çeşitlilik içermesi hedeflenmiştir. İçerik analizindeki çeşitlilik ise, Fahrettin Koca'nın söylemsel aktivitelerindeki manevraları anlamak için 'esneklik sunması ve enformasyonun sağlamasını yapmaya imkan vermesi' (White&Marsh, 2006: 22) açısından katkı üretir.

Araştırmada, saha verilerini toplamak için kategorik olarak hazırlanan bir kodlama cetveli oluşturulmuştur. Kodlama cetveli, gönderilerin/söylemlerin kip yapısı (yazılı gönderi, yazılı hareketsiz görüntülü gönderi, yazılı hareketli görüntülü gönderi, hareketsiz görüntülü gönderi), gönderinin/söylemin retorik yapısı (ethos, pathos, logos, mitos), gönderinin/söylemin argümantasyon yapısı (kuramsal tartışım, pratik tartışım, estetik eleştiri, terapötik eleştiri,

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

açıklayıcı tartışım), gönderinin/söylemin dil yapısı (eleştirel dil, didaktik dil, bilgilendirici dil, lirik/coşkulu, epik/destansı, mizahi dil, sorgulayıcı dil, çağrısız dil, ironik dil, metaforik dil), gönderinin/ söylemin kapsam yapısı (kamusal söylem, kişisel söylem, grup söylemi) parametrelerini içermektedir. Kodlama cetveli ile toplanan veriler SPSS programında frekans analizine tabi tutularak tablolatırılmış ve yorumlanmıştır.

İçerik analizinin kategorik olarak açıkladığı söylem yapılarının dilsel sekanslarını anlamak için kullanılan sosyal medya-eleştirel söylem çözümlemesi ise, eleştirel söylem çalışmaları yaklaşımının sosyal medya metinlerini kavramak için uyarlanmış bir biçimdir. Eleştirel söylem çalışmalarını sosyal medyada uyarlanabilir bir yöntemsel aracıya dönüştüren Khosravini (2017), sosyal medya- eleştirel söylem analizi ismiyle yeni bir paradigmanın öncül çalışmalarını yapar. Görüşlerini Fairclough, Wodak, van Dijk, Foucault, Herring ve Androutpoulos gibi teorisyen ve metodolojistlerin görüşleriyle ilişkilendiren Khosravini aynı zamanda etnometodolojiyi söylem temelinde düşünen yeni bir yaklaşımın yükselişine de katkı sunmuştur.

Bulgular

Çalışma bağlamında Bakan Koca'nın virüse dair bilinmeyen her ne varsa bu belirsizliklere ilişkin açıklamalar yaparak kamuoyunu bilgilendirmesi şeklinde tanımlayabiliriz. Kitleler koronavirüs pandemi süresince bilinmeyen birden fazla terim ile karşılaşmıştır. Bu terimler kişilerde güvensizlik endişe ve panik meydana getirmiştir. Endişeye ve paniğe kapılan kitlelerin kriz ortamını daha çıkılmaz hale getirmesi beklenmektedir. Bakan Koca buna ilişkin Instagram gönderilerinde/söylemlerinde sürece hakim olduğunu, başarılı yönettiğini ve her şeyin kontrolü altında olduğunu belirten söylemler kullanmaktadır. Bu söylemlerde açıklayıcı lisan ile bilimsel terimler varsa onların izahı, soyut kavramların somutlaştırılması gibi davranışlar sergilenmektedir.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

Söylemin Kip Yapısı

	F	%
Yazılı gönderi	17	25,8
Yazılı+hareketsiz görüntülü gönderi	13	19,7
Yazılı+hareketli görüntülü gönderi	33	50,0
Hareketsiz görüntülü gönderi	3	4,5
Toplam	66	100,0

Çalışmada belirlenen gönderilerin/söylemlerin kip yapısı; yazılı gönderi, yazılı hareketsiz görüntülü gönderi, yazılı hareketli görüntülü gönderi, hareketsiz görüntülü gönderi şekline kategorize edilmiştir. Gönderilerde/söylemlerde yazılı gönderiler %25,8 oranındadır. Yazılı hareketsiz görüntülü gönderi %19,7 oranındadır. Yazılı hareketli görüntülü gönderi %50,0 oranındadır. Hareketsiz görüntülü gönderi %4,5 oranındadır. Söylem kipinin elde edilen verilerine göre en çok yazılı hareketli görüntülü gönderi kipi kullanmıştır. Söylemlerde kitlelerin gözüne hitap edilirken aynı zamanda metinler ile desteklenmiştir. Çoğunlukla video görseller tercih edilmiştir. Böylelikle verilen mesajlar daha kalıcı olmakla birlikte kriz yönetim sürecinde başarılı olunması adına kitlelerin yönlendirilmesi ve sürece ilişkin ikna edilmesi daha kolay olacaktır.

Söylemin Retorik Yapısı

	F	%
Ethos	9	13,6
Pathos	34	51,5
Logos	23	34,8
Toplam	66	100,0

Çalışmada belirlenen gönderilerde/söylemlerde retoriğin bileşenleri doğrultusunda ethos kavramı dahilinde kaynağın güvenilirliğinin öne çıkarıldığı gönderi/söylem oranı %13,6'dır. Böylelikle kişilere hitap esnasında ikna edilerek pandemi sürecinin seyrine hakim olmak isteyen Bakan Koca kaynak güvenilirliği/ethos kavramını oldukça az kullanmıştır. Pathos ise duygulara ilişkin oluşturulan gönderiler/söylemleri oluşturmaktadır. Gönderilerin/söylemlerin yarısından fazlası duygulara yönelik oluşturulmuştur. Sağlık alanında ortaya çıkan krizin daha çok sayısal ifadeler, bilimsel ibareler ile sunulması beklenirken tam tersine kişilerin direkt olarak duygularının hedeflendiği söylemler geliştirilmiştir. Duyguların temel alındığı gönderilerde/söylemlerde kişilere; birlik beraberlik, aile, sevdiklerimizin yaşamı, mücadele, sevgi, güç, ölüm gibi mesajlar verilmiştir. Bir diğer yandan logos yani mantıksal ibarelerin var olduğu gönderiler/söylemler % 34,8 oranındadır. Çoğunlukla duyguların baz alındığı gönderilerin/söylemlerin dışında mantıksal durumlar, akla yatkın ifadeler de görülmektedir. Duygusal mesajları desteklemek amaçlı mantıksal, akla yatkın ibareler geliştirilmektedir.

Söylemin Argümantasyon Yapısı

	F	%
Kuramsal tartışım	13	19,7
Pratik tartışım	15	22,7
Estetik eleştiri	15	22,7
Terapisel eleştiri	10	15,2
Açıklayıcı tartışım	13	19,7
Toplam	66	100,0

Çalışma özelinde ele alınan 66 gönderinin/söylemin kişilere yönelik geliştirilen söylemlerin, savların kanıtlanacak düzeyde temellendirilmesi adına kullanılan argüman tipleri ele alınmaktadır. Habermas'ın argümantasyon biçimleri kullanılmıştır. Habermas'ın argümantasyon biçimlerinden biri olan kuramsal tartışım %19,7 oranındadır. Kuramsal tartışım bilimsel verileri, rasyonel ifadeleri, akılcı yöntemlerle belirlediği ve hedefe ulaşmada destek olan

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

tüm faktörleri kapsamaktadır. Böylelikle kitlelere hitap edilirken mantığa ve akla uygunluk durumu diğer argümantasyon yapılarına ithafen daha az gözetilmiştir.

Pratik tartışım argümantasyon biçimi ise %22,7 oranla gönderilerde/söylemlerde görülmektedir. Sağlık Bakanı tarafından geliştirilen gönderilerdeki/söylemlerdeki ibarelerin pratikte uygulamada ne kadar uygulanabildiği üzerine yapılan argümantasyon biçimidir. Önermelerin uygulamadaki yerlerinin normlarla ne kadar uyumlu oluşu ve pratiğe kurallar doğrultusunda nasıl uyarlanmaya çalışıldığını içermektedir. Böylelikle ele alınan verilerde Bakan Koca'nın gönderileri/söylemleri ahlaki normlar vicdani duyguları içermektedir. Kişiler sosyal mesafeye uymazsa şayet sevdiklerini hayatını riske atacağını düşünerek vicdanen rahatsızlık duymakta ve tam da söylemin amacına uygun olarak evde kal ibaresine uyulmaktadır.

Estetik eleştiri argümantasyon biçimine dahil olan gönderiler/söylemler %22,7 oranındadır. Koca'nın gönderilerinde/söylemlerinde maskenin doğru kullanımı ve sosyal mesafedeki 1 metre kuralı ile kitlelerin davranışlarını eleştirildiği bir söylem argüman biçimidir. Bakan Koca'nın düğünlerde halay çeken, sosyal mesafe kurallarını hiçe sayan kitlelerin davranışlarındaki biçimi eleştirerek bu bağlamda söylemler geliştirmesi örnek verilebilir.

Terapisel eleştiri biçiminde ele alınan gönderiler doğrultusunda %15,2 oranında bir söylem/gönderi argüme biçimi görülmüştür. Terapisel eleştirinin var olduğu söylemlerde kitleleri sürece ilişkin teskin eden, umut vaat eden ve korku/endişenin önüne geçmeyi sağlayan bir dil geliştirilmektedir. Kitleleri krizin başarı ile sonuçlanabilmesi için ikna etmek adına söylemin temellendirilmesi, gerekçeler ile desteklenmesi gerekecektir. Çoğunlukla duygulara ve davranış biçimlerine odaklanan Bakan'ın söylemi teskin edici ifadelerine de denk gelmek mümkündür.

Açıklayıcı tartışım biçimine ilişkin ise %19,7 oranında söylemler geliştirilmiştir. Bu gönderiler/söylemler Koca'nın kitlelere hitap ederken konuya dair genellikle bilgilendirmeler yaptığı, bilinmeyen konu durum ya da terimler var olunca bunlara yönelik açıklamalar ile söylemlerini temellendirmektedir. Sonuç olarak Fahrettin Koca'nın gönderilerinde/söylemlerinde geliştirdiği argümantasyon biçimlerinden en çok pratik tartışım ve

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

estetik eleştiriye yer verildiği görülmüştür. Kişileri teskin ederek onları strese ve paniğe sokmadan kriz ortamını olabildiğince verimli idare etmeyi amaçlamaktadır. Öte yandan da kişilerin günlük yaşamındaki hareketlerinin, sunulan önermelerin günlük hayattaki kullanımının ne denli uygulandığının gözetildiği söylemler geliştirilmiştir. Kişilerin böylece hareketlerini, davranışlarını yönlendirerek kriz sürecine hakim olmayı isteyen bir Bakan profili görülmektedir.

Söylemin Dili

	F	%
Eleştirel dil	1	1,5
Didaktik	15	22,7
Bilgilendirici	27	40,9
Lirik/coşkulu	16	24,2
Sorgulayıcı	1	1,5
Çağrısız	6	9,1
Toplam	66	100,0

Çalışma dahilinde ele alınan 66 gönderide, gönderilerin/söylemlerin dili en çok %40,9 oranla bilgilendirici niteliktedir. Bakan Koca'nın bilgilendirici dile yönelerek, koronavirüs ile ilk kez karşılaşan, sürece ilişkin ne yapacağını ya da ne yapmayacağını bilemeyen kitleleri yönetebilmek ve başarı elde edebilmek için bilgilendirici dili tercih ettiğini söyleyebiliriz. Konu hakkında gerekli olan bilgileri izah ettikten sonra dilin daha lirik/coşkulu bir halde kullanıldığını görülmüştür. %24,2 oranla kitlelerin duygularına hitap ederek, onları heyecanlandırıp harekete geçiren lirik söylem dili kullanılmıştır. %22,7 oranla didaktik öğretici içeriklerin var olduğu bir dil geliştirilmiştir. Gerekli bilgilendirme ve duygulara yönelimin ardından öğretici dil ile kitleleri konuya ilişkin bilinçli hale getirmek istenmiştir. Çağrısız dilin %9,1 oranla kullandığı kimi durumlarda kitlelere doğrudan seslenerek çağrıda bulunduğu görülmektedir. Son olarak sorgulayıcı dil ve eleştirel dilin temele alındığı söylemin dili %1,5 oranındadır. Krizin 3 kez pik

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

noktasına eriştiği bu dönemlerde bilgilendirici, lirik/coşkulu, didaktik dil yoğun bir şekilde kullanırken çağrışal, eleştirel dil ise yok denecek kadar azdır.

Söylemin Retoriği

Sosyal medya mecralarından biri olan Instagram alanında Fahrettin Koca'nın koronavirüse ilişkin 3 pik noktasındaki söylemlerinde; çoğunlukla hangi konuları ele aldığı, söylem ve içerik analizleri sonucunda tespit edilen birincil, ikincil, üçüncül topikler ele alınmıştır. Böylece koronavirüs kurallarına uymanın gerekliliği, günlük vaka sayılarındaki dalgalanmalar, sağlık yatırımları ve sürece ilişkin bilimsel çalışmalar şeklinde 3 topik ele alınacaktır. Çalışma bağlamında gönderilerde/söylemlerde konu olarak en çok, koronavirüs pandemi sürecinde kurallara uymanın gerekliliğinin nedenleri ele alınmaktadır. Diğer gönderilerde/söylemlerde ise günlük vakaların sayıları, sürece ilişkin yapılan sağlık yatırımları ve bilimsel çalışmalar konu olarak ele alınmıştır. Özetle, Instagram'da Sağlık Bakanı Koca'nın koronavirüsün 3 pik noktasındaki topik sıralaması temelinde 'pandemi kurallara uymanın gerekliliği', 'günlük vaka sayılarındaki dalgalanmalar' ve 'sağlık yatırımları, bilimsel çalışmalar' şeklindedir.

Aşağıda, birincil topik olarak konuşulan ve ele alınanların temsili ve buna ilaveten örnekler ile desteklenerek gerçekleşen bir tartışım söz konusu olacaktır.

Birincil Topik: Koronavirüs Kurallarına Uymanın Gerekliliği

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Neden uyulmalıdır?

Topluma karşı duyarlılıklarımızı yerine getiririz
Mücadele ederek olumlu sonuçlara erişiriz
Evde kalıp hastalığa yakalanmamak için
Kendimizi ve sevdiklerimizi korumak için
Türkiye ile gurur duymak için
Daha iyi ve daha güçlü bireyler oluruz
Birlikte hareket etmek, sevdiklerimizin hayatını korumak için.
Milli birlik ve beraberlik içinde hepimiz üzerimize düşeni yapmak için
Refahı artırır
Halkı kaos ortamından kurtarabilmek için
Daha sağlıklı bir yaşam için
İnsanların sevdiklerini kaybetmemeleri için
Süreci doğru yönlendirmek ve başarı ile atlatmak için

Pandemi sürecinin olumlu seyretmesi, kriz ortamı kontrolünün elde tutulması için, kitlelerin hazırlanan çeşitli kısıtlamalar, kurallar ile pandemi öncesindeki tüm yaşam tarzlarının ve yükümlülüklerinin bir hayli değiştiği görülmektedir. Kitlelerin kurallara uyması için çoğunlukla topluma yönelik yükümlülüklerine ve sevdiklerinin hayatının risk altına olduğuna yönelik konular ele alınmıştır. 11-22 Nisan 2020, 10-17 Aralık 2020, 06-18 Nisan 2021 tarihleri arasındaki söylemlerde kitleler birincil topik dahilinde kurallara uyarak sürecin doğru yönetilmesine katkı sağlayacak, birlik beraberlik içerisinde sevdiklerinin hayatını ve kendi hayatını riske atmamış olacaktır. Aynı zamanda kurallara eksiksiz uydukları durumda ülkemizin başarısı gurur duyacağımız niteliğe erişecektir. Evde kalarak verilen mücadele sonucunda sağlıklı ve mutlu bir hayata erişmiş olunacaktır. Bu konular özelinde Habermas'ın argümantasyon tiplerinden pratik tartışımla karşılaşmaktayız. Bilindiği üzere pratik yaklaşım, bireyin sosyal bir varlık olduğundan hareketle kendisini kuşatan ve şekillendiren her türlü toplumsal faktörün pandemi sürecindeki davranışlarına, takındığı tavırlara etki ettiği iddiasını taşır. Bireyin sosyal bir varlık olduğundan hareketle kendisini kuşatan ve şekillendiren her türlü toplumsal faktörün pandemi sürecindeki davranışlarına, takındığı tavırlara etki ettiği iddiasını

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

taşır. Kitleler kriz sürecinde bir davranışta bulunurken ferdi özelliklerinden çok grup aidiyeti, aile ve arkadaş çevresi gibi değerlerin varlığını göz önünde bulundurarak, kararlarını bu bağlamda şekillendirmektedir. Bakan Koca'nın krize ilişkin birincil topiği tam anlamıyla kitlelerin duygusal yönlerine yöneliktir. Çalışmaya paralel Aristo'nun retorik unsurlarından 'pathos' kavramına rastlamaktayız. Kişiler bilimsel tabirlerden daha çok duygularına ve maneviyatına yönelik oluşturulan söylemlere itibar etmektedir. Bundan mütevellit birincil topik dahilinde hazırlanan içerikler ve söylemler pathos unsurunu ve pratik tartışım argümantasyon biçimini içermektedir. Ayrıca birincil topik doğrultusunda dilin yapısının yarısından fazlası lirik/coşkulu iken diğer kalan kısmı ise bilgilendirici dil şeklindedir. Söylemlerin kapsam yapısı ise kamusal söylemdir.

Neden gereklidir?

- 31 aralıktan bu yana sürdürdüğümüz mücadeleden ödün vermemekte kararlıyız. Uyarılarımızın istisnasız her koşulda geçerli olduğunu unutmayın. Süreci birlikte,

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

sağduyu içinde, başarıyla tamamlayacağız. Bu inançtan taviz vermeyelim. Mücadelemizin sonucuna odaklanalım.

- *Ülkemiz, virüsün dünya kamuoyuna duyurulduğu 31 Aralık 2019'dan itibaren bu tehdidi, sözün; bilime ve bilim insanlarına bırakılacağı bir sağlık sorunu olarak ele almıştır. Bir halk sağlığı tehdidini diğer tüm konulardan ayıran stratejiye güvenin.*
- *Hikmetli bir söz, hepimiz birbirimizin eli, kolu, ayağı, gözüyüz der. Kendimizi korumanın yolu, başkasına dikkat ve özenden geçer. Toplumumuz bu dikkate sahip, yüksek duyarlılık var. Millet-devlet el birliğiyle, koronayı yeneceğiz.*
- *Biz hastalığı tedavi edeceğiz. Siz sosyal ortamlardan uzak durup, evde kalarak hastalığa yakalanmayacaksınız. Koronavirüsü işte böyle el ele yeneceğiz.*
- *Bu bir seferberlik ilanıdır. Birlik beraberlik içinde hepimiz üzerimize düşeni yapmak zorundayız.*
- *Salgının seyrini lehimize çevirmek için birlikte hareket etmek zorundayız.*
- *YAKIN ÇEVREMİZLE ilişkilerimizde tedbirleri aklımızdan çıkarmayalım. Salgın bizi yakınlarımızdan ayırmaya devam ediyor.*
- *Bilmenizi istiyorum süreç boyunca asla yalnız kalmayacaksınız. Bizi bir gün bile kararsız, yılgın görmeyeceksiniz. Sizden isteğim moralinizi yüksek tutmanızdır.*

Aşağıda ikincil topik, pandeminin 3 kez pik noktasına eriştiği dönemlerde -11-22 Nisan 2020, 10-17 Aralık 2020, 06-18 Nisan 2021- tarihleri arasındaki gönderilerde/söylemlerde vaka sayılarındaki günlük hareketlilikler ve temelleri ele alınmıştır. Veriler çoğunlukla şeffaf ve taze olarak kitlelere erişime açılmıştır.

İkincil Topik: Vaka Sayılarındaki Günlük Değişimin Temelleri	
Vakaların Artış Hareketliliğinin Temelleri Genç nüfusun kısıtlamaları dikkate almaması	Vakaların İniş Hareketliliğinin Temelleri Koyulan kısıtlamaların başarılı olması Erken tanı ve tedavilerin gelişmiş olması Maske kullanımının resmi denetimi

Tespit edilemeyen vakalar ve izole edilmeyen pozitif vakalar Tedbirin elden bırakılması Hareketliliğin artması ve izolasyonun azalması Kapalı ve kalabalık ortamlardaki yoğunluk Maske kullanımındaki esneklik	Denetimler ve cezalar
--	-----------------------

Süreç boyunca Bakan Koca kitlelere verilerin sunulması ve izahı anlamında şeffaf davranmıştır. Günlük koronavirüs vakaları, yoğun bakım hastası, entübe sayısı şeklinde yol izlemiştir. Bu açıklamalar ile ikincil topikte virüsün günlük hareketliliğin temelleri kalabalık ortamlara, genç nüfusun hareketliliğine, maske kullanımındaki esnekliğe, tedbirin elden bırakılmasına vs. dayandırılmaktadır. İzole edilemeyen vakaların toplum için risk içerdiği ve düşük, cenaze gibi kalabalık ortamların koronavirüs vakalarını arttırdığı belirtilmektedir. Diğer yandan vakaların iniş gösterdiği nadir günlerde pik dönemleri ele alındığından ötürü çoğunlukla maddi müeyyideler uygulanmakta ve sokağa çıkma yasağı gibi doğrudan devletin denetlediği stratejiler geliştirilmektedir. Aktif vakaların kamuoyuna sunulmasında, Habermas'ın argümantasyon biçimlerinden açıklayıcı tartışım biçimi kullanılmıştır. Böylece sürece ilişkin aktarılması gereken bilgilerin ve kitlelerin endişesini gidermeyi amaçlayan argümantasyon biçiminin ele alındığı görülmektedir. İkincil topik dahilinde çoğunlukla kullanılan dil didaktik ve bilgilendiricidir. Söylemlerin kapsam yapısı çoğunlukla kamusal söylemdir. Konu dahilinde yer yer teskin edici, terapisele eleştiri argümantasyon biçimi de kullanılmıştır. Kitleler konuya dair bilgi eksikliği ile endişeye kapılarak yanlış davranışlarda bulunmasını önlemek amacıyla bu argümantasyon biçimi tercih edilmiştir. Vakalar açıklanırken kullanılan sayısal ifadeler, rakamlar ve bilimsel ifadeler kuramsal tartışım argümantasyon biçimine girerken, aynı zamanda gönderilen mesajların mantığa uygun ve kabul edilebilir oluşu Aristo'nun retorik unsurlarından 'logos' u ifade etmektedir.

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

drfahrettinkoca

TÜRKİYE GÜNLÜK KORONAVİRÜS TABLOSU

TÜRKİYE TOPLAM TEST	558.413	BUGÜNKÜ TEST SAYISI	40.270
TÜRKİYE TOPLAM TEŞHİS	78.546	BUGÜNKÜ VAKA SAYISI	4.353
TÜRKİYE TOPLAM HASTA	1.769	BUGÜNKÜ VEFAT SAYISI	126
TÜRKİYE TOPLAM İYİLEŞEN HASTA	1.845	BUGÜNKÜ İYİLEŞEN SAYISI	1.542
TÜRKİYE TOPLAM TABURCU HASTA	1.014		
TÜRKİYE TOPLAM ÖLÜM	8.631		

17 NİSAN 2020

ve 504.951 diğer kişi beğendi

drfahrettinkoca İyileşen hasta sayımız yakında 10.000'in üzerine çıkacak. Yatan hasta sayısı ile taburcu edilen hasta sayısı arasında denge oluşmuş durumda. Vaka sayısı artış hızı beklediğimiz şekilde azalıyor. İki gücümüz var: Tedbir, tedavi. Gücümüzü kullanalım.

COVID-19 Bilgi Merkezi'ne Git.

drfahrettink... • Takiptesin

Dr. Fahrettin Koca @drfahrettinkoca

Bugün tespit edilen 4.209 hastamız var. Ağır hasta sayımız uzun bir aradan sonra düştü. Aktif hasta sayısı da azalmaya devam ediyor. Tedbir ve kısıtlamalar netice vermeye başladı. Bunu sürekli hale getirecek olan bizleriz. Sonuç alana kadar mücadele edelim

covid19.saglik.gov.tr

COVID-19 Bilgi Merkezi'ne Git.

drfahrettink... • Takiptesin

Dr. Fahrettin Koca @drfahrettinkoca

Bugün tespit edilen 5.105 yeni hastamız var. Ağır hasta sayımız durağan seyrediyor. Kayıplarımızı azaltmak zorundayız. Kapalı ve kalabalık ortamlardan uzak durarak sevdiklerimizi koruyalım.

covid19.saglik.gov.tr

COVID-19 Bilgi Merkezi'ne Git.

Vaka Sayılarındaki Günlük Değişimin Temelleri

- Türkiye günlük koronavirüs tablosu: Vaka sayımız, test sayısındaki artışla birlikte öngörülebilir düzeyde artıyor. Bu artış yoğun bakım sayısında gerçekleşmiyor. T.C tedavide ciddi bir başarı gösteriyor. Asıl başarı virüsten korunabilmekte.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

- *Türkiye günlük koronavirüs tablosu: yoğun bakıma geçişte azalma eğilimi sürüyor. Entübe edilen hasta sayısında düşüş var. Daha çok test yaptıkça öngörülebilir şekilde, daha çok vaka tespit ve izole ediliyor. Tedavide güçlüyüz.*
- *Türkiye günlük koronavirüs tablosu: test sayımız yakında 500 bine ulaşacak. Artan test sayımıza kıyasla, beklenen vaka sayısındaki artış, hız olarak azalmaktadır. Erken tanı ve tedavi iyileşen hastaları artırıyor.*
- *Türkiye günlük koronavirüs tablosu: 875'i son 24 saatte olmak üzere, 5.674 hastamız taburcu edildi. 2 gücümüz var. Tedbir ve tedavi. Gücümüzü kullanalım.*
- *Türkiye günlük koronavirüs tablosu: bugün tespit edilen 5918 hasta var. Alınan tedbirlerin etkisini hissetmeye başladık. Kısıtlamalarla elde edilen kazanımları kişisel tedbirlerle destekleyerek başarılı olacağız. Birlikte mücadele edelim.*
- *Türkiye günlük koronavirüs tablosu: bugün tespit edilen 5.607 yeni vaka var. Aşı uygulanıp etkisini gösterene kadar, ısrarla kendimizi ve sevdiklerimizi koruyalım. Bu hepimizin sorumluluğudur.*
- *Türkiye günlük koronavirüs tablosu: bugün tespit edilen 5.105 yeni vaka var. Yükümüz hala çok yüksek. Kapalı kalabalık ortamlardan uzak durarak sevdiklerimizi koruyalım. Kısıtlamaların etkisini yakında daha iyi göreceğiz.*

Üçüncül Topik: Sağlık Yatırımları ve Bilimsel Çalışmalar

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Sağlık yatırımlarının ve bilimsel çalışmaların sebepleri
Mevcut veya ortaya çıkabilecek ihtiyaçların bilincinde olmak
Koronavirüsün getirdiği sorumlulukları hafifletebilmek
Sağlık sisteminin güçlenmesi
Virüse ilişkin bilinmeyenlerin ortaya çıkarılması
Daha adil ve sağlıklı bir devlet için
Sağlıklı bireyler ve yaşanabilir bir ülke için
Şehir hastanelerinin açılış törenleri
Yatak sayısının yüksek olduğu hastane tedarigi
Kongrelerin düzenlenmesi
Bilim kurulu ve tecrübelerin aktarımı

Üçüncül topik dahilinde ele alınan temel ibareler sağlıklı bir halk, çalışan, bilime kıymet veren ve yükümlülüklerini yerine getiren bir devlet profili çizilmiştir. Krize ilişkin mevcut durumların analizi sonucunda neler yapılabilirdi ve bize neler yaptık şeklinde bir anlatı bulunmaktadır. Koronavirüsün insanlığa yüklediği ağır sorumluluklardan nasıl kurtulabileceğine ilişkin tavsiyeler, teskin edici terapisel argümantasyon biçimi ve aynı zamanda açıklayıcı argüme biçimi tercih edilmiştir. Konunun mevcut durum analizi yapıldıktan sonra alternatif çözümler sunulmaktadır. Kongrelerin gösterdiği, bilim insanlarının bakanların sözlerine, araştırmalarına yer verilmektedir. Böylece Aristo'nun retorik biçimlerinden kaynağın güvenilir oluşu ve statüsünün etkili olduğu 'ethos' kavramından yararlanılmıştır. Bilim kurulunun ve uzmanların tecrübelerini aktarırken de kitlelerin sunulan tüm verileri kabul etmesi ethos ve logos unsurlarının etkililiğine dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmalar, gerçekleştirilen kongreler, şehir hastanelerinin açılışları, mevcut hasta kapasitesine yönelik ıslahatlar gibi tüm çalışmalar sağlık sektöründeki yatırımları ve bilimsel çalışmaları içermektedir. Kuramsal tartışım biçimi; bilimsel verileri, rasyonel ifadeleri, akılcı yöntemlerle belirlediği ve hedefe ulaşmada destek olan tüm faktörleri kapsamaktadır. Böylelikle üçüncül topikteki gönderilerin/söylemlerin yoğun bir kısmı

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

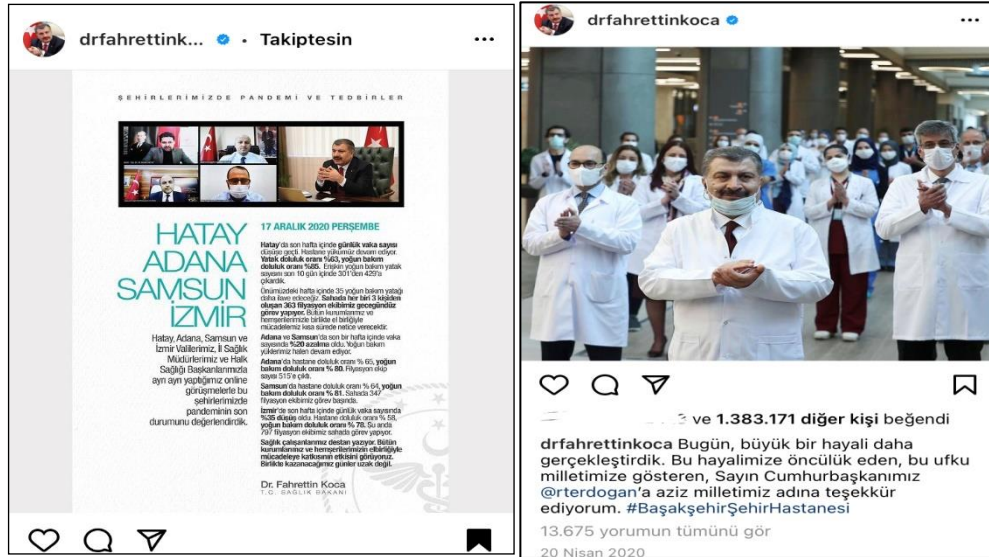

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

kuramsal tartışım ile temellendirilmiştir. Kullanılan dil yapısı didaktik ve bilgilendirici dil şeklindedir.

Sağlık Yatırımları ve Bilimsel Çalışmalar

- İlimizin, İl Sağlık Müdürlüleriyle, Bakan Yardımcılarımız ve Genel Müdürlerimizin de katıldığı bir telekonferans görüşmesi yaptık. Mevcut ve ortaya çıkabilecek

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

ihtiyaçları ele aldık. Kurulumuzun Üniversite Rektörlerimizin tedavideki tecrübelerini ve faaliyetlerini paylaştık.

- *Türkiye diğer ülkelere göre farklı bir yaklaşıma sahip. Hiçbir ülke hidrosiklorokin ilacını erken dönemde kullanmamıştır. Biz bu ilacı 1 milyon alıp depoladık.*
- *Sancaktepedeyiz. Salgın, depem ve afet hastanemiz hızla inşa ediliyor.432'si yoğun bakım olmak üzere toplamda 1008 yataktan oluşan çok amaçlı hastanemiz her türlü ihtiyaç dahilinde tam kapasite ile hizmet verecek.*
- *T.C sağlık yatırımlarına devam ediyor. Avrupanın en yoğun bakım kapasitesine sahip hastanesinden İstanbul Başakşehir Şehir Hastanesi'nin ilk etabı 20 Nisan'da açılıyor. Sağlık sistemimizin gücüne güç katacak.*
- *Hacettepe Üniversitesi tarafından düzenlenen Uluslararası katılımlı ortak aşı sempozyumunun da; katılımcılarla aşıyla ilgili gelişmeleri ve çalışmalarımızı paylaştık. T.C gerek aşı tedarikinde gerekse kendi aşısını geliştirmekte erken yol almıştır.*
- *İstanbul, Ankara, İzmir; Kocaeli Valililerimiz ve İl Sağlık Müdürlerimiz ve Halk Sağlığı Bakanlarımızla online görüşerek son durumu değerlendirdik. Vakalardaki düşüşler ele alındı. Tedbirlere sıkıca uyalım. Hepimiz sorumluluğumuzun bilincinde olalım.*
- *DSÖ sadece Türkiye'nin pandemi dönemindeki başarısını raporlaştırmıştır. Dünyada başka bir örneği yoktur. T.C herkese ücretsiz test ve tedavi yapıldığına dair başarımızdan söz edildi.*
- *Samsun, Aydın, Trabzon şehir hastanelerinin ihaleleri tamamlandı.1750 yataklı Şanlıurfa 1000'er yataklı Ordu, Denizli, Sakarya, Diyarbakır Şehir hastaneleri tamamlanacaktır.*

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

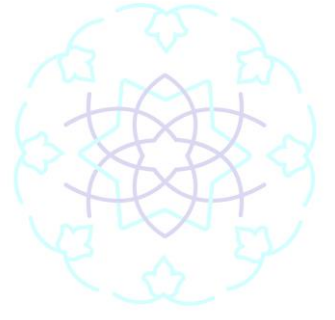
Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Sonuç

Çalışmada koronavirüsün ülkemizde 3 kez pik noktasına eriştiği dönemlerde Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın söylemlerinde/gönderilerinde kullandığı söylemin kip yapısı, retorik tipi, argümantasyon yapısı, gönderinin/söylemin dil yapısı, gönderinin/söylemin kapsam yapısı ele alınmıştır. Koronavirüsün varlığı gerek dünya ülkelerinde gerekse ülkemizde kriz ortamına sebep olarak reaktif bir çalışma tipini gerektirmiştir. Sürece hakim olmayı, kriz ortamından en az hasar ile çıkabilmeyi amaçlayan ve bu doğrultuda çalışmalar ve yöntemler geliştiren Koca, sürece ilişkin sosyal medya mecrasından biri olan Instagramı aktif bir şekilde kullanmıştır. Instagramda geliştirdiği söylemler genellikle tüm hedef kitlelere hitap etmektedir. Krize sebep virüs ortamı sağlık sektörünü ilgilendiren bir durum olduğundan mütevellit daha çok bilimsel, teknik ve sayısal ibarelerin kullanımı beklenirken bunun aksine kitleler bilgilendirilirken duygusal faktörlere başvurulmuştur. Konu özelindeki gönderilerde/söylemlerde aile, sevdiklerimiz, ölüm, korku gibi maneviyatı yüksek söylemler geliştirilmiştir. Böylelikle kitleler kurallara daha çok uymaktadır ve virüsün bulaşıcılığının olası sonuçlarını daha iyi kavramaktadır. Aristo'nun retorik unsurlarından ethos(kaynak güvenilirliği) logos(mantıksal ibareler, akla yatkınlık) unsurlarının kullanılması beklenirken tam aksine pathos (duygular) unsuru daha çok kullanılmıştır. Konuya ilişkin veriler, tablolar, rakamlar yer yer karşımıza çıkmaktadır ancak eğilim çoğunlukla duygular, sevdiklerimiz, manevi hissiyatlar üzerinedir. Bir diğer yandan ise çalışmada terapötik tartışım argüme biçiminin yoğunluğu da hissedilmektedir. Koca kişilerin duygularına bu bağlamda da etki etmektedir, teskin edici, sürece yönelik her şeyin güzel olacağını, ümidin yitirilmemesi gerektiğini ve mücadele edilmesini söylemektedir.

Post- Truth kavramı bağlamında düşünüldüğünde covid-19 salgın süresince Sağlık Bakanına karşı kitlelerde sempati oluşmuştur çünkü kişilerin zaaflarına oynayan onlarla aynı duyguları paylaşan, tamamen onların sağlığını ve toplumun çıkarlarını gözetilen bir gönderiler/söylemler geliştirmiştir. Burada Fahrettin Koca'nın da nesnel gerçeklik yerine, kişilerin duygularından düşüncelerinden yola çıkarak bir söylem oluşturmuştur. Anlaşılan şudur

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

ki kitleler kendi düşünce ve duygularını, söylemi oluşturan kişi veya kurumda fark edince bu durumdan etkilenir, bunların doğruluğunu kabul eder, reddetmez.

Çalışma sonucunda anlaşılan şudur ki; krizi yönetebilmek adına Instagram'daki reaktif çalışmaları ile süreci desteklenmeyi temel alan Koca, söylemlerinde kitlelere doğrudan korku, sevdiklerinin yaşamı, ölüm, kaybetme korkusu gibi mesajlar verirken bir diğer yandan da eğer kurallara uyulursa hiçbir problemin olmayacağı, umutlu ve çok daha sağlıklı günlerin geleceğini ifade etmektedir. Bu söylemlere maruz kalan kitleler kurallara uymayı tercih etmektedir ve geliştirilen reaktif çalışmaların sonucundaki söylemlerin başarıya ulaştığı görülmektedir. Çalışmada birincil topik kurallara neden uyulması gerektiğine yönelik olmakla birlikte ikincil topik ise vakaların sayısal verilerini kitlelere sunan günlük vaka tablolarıdır. Üçüncül topik ise kriz süresince ülke genelinde yapılan sağlık yatırımları ve bilimsel çalışmalarıdır. Süreç oldukça kontrollü, tamamen pandeminin seyrine hakim şekilde yönetilmiştir.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

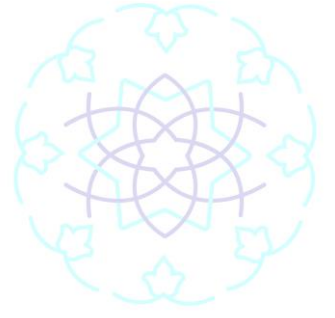
Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Kaynakça

- Aristo (2008). *Retorik*. Furkan Akderin (Çev.). Say Yayınları.
- Başarır, M. (2016). Retorik ikna bileşenlerin siyasi liderlerce kullanımı: iktidar ve ana muhalefet liderlerinin TBMM grup konuşmaları üzerine bir analiz. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(2).
- Can, H. (1997). *Organizasyon ve Yönetim*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Cole, F. L. (1988). Content analysis: process and application. *Clinical Nurse Specialist*, 2(1), 53-57.
- Demir, F. B., & HAÇAT, S. O. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Hak ve Sorumluluk Konusundaki Sözlü Argümantasyon Durumlarının İncelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 68-82.
- Etöz, Z.(2011) Mitos ve İktidar, *SBF Dergisi*. Ankara.
- Habermas, J.(2019) *İletişimsel eylem kuramı* (Çev. M.Tüzel). Alfa Yayınları
- Janks, H. (1997). Critical discourse analysis as a research tool. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*. 18(1997), 329-342. .
- KhosraviNik, M. (2017). Social media critical discourse studies (SM-CDS). In *The Routledge handbook of critical discourse studies* (pp. 582-596). Routledge.
- Öztürk, M.(2013) Argümantasyon kavramsal anlamaya, tartışmacı tutum ve özyeterlik inancına etkisi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Pamukkale
- Skalski, P. D., Neuendorf, K. A., & Cajigas, J. A. (2017). Content analysis in the interactive media age. *The content analysis guidebook*, 2, 201-42.
- Tack, P. B. (1994). Kriz zamanı yönetim (Çev. Y. Güneri). *İstanbul: İlgı Yayıncılık*.

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

White, M. D. & Marh, E. E. (2006). Content analysis: a flexible methodology. *Library Trends*, 55(1), 22-45.

Yazıcı, S. (2010) *Proaktif ve Reaktif Halkla İlişkiler*. <http://www.prakdeniz.com/proaktif-ve-reaktif-halkla-iliskiler/>

Reaktif İletişimin Dijital Retoriği: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Koronavirüs Salgınına İlişkin Kamuoyu Bilgilendirme Stratejileri

Yıl / Year: 1, Cilt / Volume: 1, Sayı / Issue: 2

Temmuz / July 2023